TYGODNIK
ROLNICZO-TECHNOLOGICZNY,
POŚWIĘCONY SZCZEGÓLNIÉJ
PRAKTYCZNYM POSTĘPOM GOSPODRSTWA WIEJSKIEGO.
(Sprawdzaj, a co dobre zatrzymuj.)

№ 20. *Rok Jedenasty.* NOWA SERYA. *Dnia* 14 *Maja* 1845 *r.*

Gospodarstwo ogólne.

Jak można uniknąć sporów i processów pomiędzy wychodzącym dzierżawcą a dziedzicem.

(Dokończenie).

Dodać mi tu wypada, iż dla tego przyjąłem tylko trzy-tygodniowy termin do porozumienia się względem zatrzymania lub niezatrzymania inwentarza, przez strony działające, że w ciągu dłuższego terminu, tenże inwentarz znacznéj jeszcze mogłby uledz zmianie; a wymieniony okres czasu, jak powiedziałem, jest dostatecznym dla dzierżawcy do spieniężenia, lub rozporządzenia go w inny sposób.

Należy mi się tu jeszcze zastanowić nad jednym, zdarzyć się mogącym przypadkiem, to jest: gdy dzierżawca jedną część inwentarza żywego w nadmiar powiększy, a drugą do tego stopnia umniejszy, iż ledwie $\frac{1}{4}$ część liczby, jaką przy objęciu dzierżawy odebrał, na gruncie się znajduje.

Np. owczarnia składała się z 1000 sztuk owiec; przy expiracyi kontraktu znajduję się tych zwierząt 2000; natomiast bydło rogate zostało z mniéjszone z 50, na 10 sztuk.

Aby temu dowolnemu postępowaniu dzierżawcy zapobiedz, wypada zawarunkować w kontrakcie: iż liczba każdego gatunku odebranego żywego inwentarza, nie powinna się zmienić bardziéj jak o 25 proc.; to jest, niema być mniéjsza ani wyższa nad 25 proc.

Jeżeli pierwszy przypadek ma miejsce, to jest, jeżeli została zmniejszoną bardziéj niżli o 25 proc., ma być wolno dziedzicowi odmowić jéj przyjęcie, bez udzielenia dzierżawcy, wyżéj wymienionionego, 20 proc. wynoszącego, wynagrodzenia.

Jeżeli zaś znajduje się jakowego gatunku żywego inwentarza więcéj jak 25 proc. nad liczbę przy zadzierżawieniu oddaną, w tedy ma być wolno dziedzicowi, oddać dzierżawcy takową przewyżkę, w najgorszéj jakości, równiesz bez żadnego wynadgrodzenia.

Np. Jeżeli przy oddawaniu w possessyą dzierżawy, zostawiono na gruncie 20 koni; a przy oddawaniu dzierżawy znajduje się ich 28, w tedy dziedzic miałby prawo odebrać podług umowy tylko sztuk 25, a 3 sztuki, mianowicie najgorsze, dzierżawcy oddać.

Gdyby zaś dzierżawca zamiast 20 koni, zostawił ich tylko 12—15, w ówczas, zależałoby od woli dziedzica: przyjąć je, lub ich wcale nieprzyjmować, bez żadnego wynagrodzenia.

Ten warunek jest potrzebnym do zasłonienia dziedzica przeciw złéj wierze dzierżawcy. Nie może też być uciążliwym dla ostatniego, gdyż mu zostawia dosyć czasu do zmienienia liczby inwentarza żywego; nadto, wszakże w ostatnim dzierżawy roku, jest on w stanie uregulować liczbę i gatunek inwentarza, podług kontraktu.

Jeżeli dzierżawca otrzymał żywy inwentarz przy odbiéraniu w possessyę dzierżawy, wtedy wypada zamieścić w kontrakcie warunek: iż *w ostatnim półroczu*, nie wolno mu sprzedawać inwentarza użytkowego, lecz tylko opasowy.

Dla uniknienia zarzutu: iż proponowane przezemnie wynagrodzenie, 30 proc. wynoszące, nie stosuje się do dzierżaw na czas bardzo krótki, lub bardzo długi zawiéranych, oświadczam: że nie było wcale myślą moją podawać tu wspomnioną ilość za niezmienną normę; gdyż takowa, jak się rozumie, jest zupełnie dowolną, będąc zależną od umowy, a mianowicie od zakresu czasu, na który dzierżawa ustanowioną została. Nikt bowiem nie jest w stanie oznaczyć, nawet w przybliżeniu, różnicy jaka może zajść w cenie inwentarza żywego po upływie lat 20—25; a zatém, można tu ustanowić wzajemne wynagrodzenie, o którem mowa, na 20—25 a nawet i na 33½ proc.; natomiast, przy krótszym zakresie dzierżaw, np. na 3—6 lat, takowe do 15, a nawet 10 proc. zniżyć wypada.

Wszakże ma to być tylko środek, ułatwiający obudwóm stronom dopełnienie przyjętych z obowiązań; a zarazem wskazujący sposób, podług którego mogłyby się z łatwością porozumieć, w razie zachodzących kwestyi.

Nie sądzę iżby przy zamieszczeniu w kontrakcie wymienionych warunków, odbiór dzierżawy mógł być trudnym, a co gorzéj, dać powód do sporów i processów. Na wszelki jednak przypadek, radzę zamieścić w kontrakcie i ten warunek: iżby w razie powstałych jakowych nieporozumień, mogących dać powód do processu, strony były zobowiązane zgodzić się na sąd polubowny, i całkiem poddać się wydanemu przez niego wyrokowi.

W ogólności, odbiéranie rolowego inwentrza, a mianowicie: zasiewów, rowów, kanałów, uprawy ziemi, rzadko daje powód do sporów. Zresztą, najpewniéj można ich uniknąć, zamieszczając w kontrakcie zastrzeżenie: iż w ostatnim dzierżawy roku, siew oziminy i jarzyny, oraz uprawa ziemi pod następną oziminę, mają być wykonane podług dyspozycyi wydzierżawiającego; i gdyby tenże tego żądał, pod dozorem zesłanego przez niego ekonoma.

Wszelkie nadsiewy winny być dzierżawcy wynagrodzone podług cen średnich na najbliższym targu, w czasie zasiewu istnących; natomiast dzierżawca, podług tych samych zasad winien wynagrodzić niedosiewy.

Co do wynagrodzenia nadsiewów, oznaczyć wypada naprzód pewną kwotę za jednę orkę mor. mag. np. 8, 10, 12, sr. gr.; tak samo co do wymierzwienia większéj przestrzeni ziemi w ostatnim roku dzierżawy, aniżeli przy odebraniu nawiezioną była; np. zł. 12 za mor. mag. W ostatnim roku, zasiewy winny być uskutecznione przez osoby, zdolne wypełnić przysięgę w razie potrzeby.

Jeżeli w dobrach wydzierżawionych zaprowadzone jest gospodarstwo przemienne lub płodozmienne, możnaby zamieścić w kontrakcie: iż dzierżawcy nie wolno go zmieniać bez wiedzy dziedzica; ale raczéj, mianowicie w ostatnich latach, najskrupulatniéj winień się trzymać zaprowadzonego płodozmianu.

Jeżeli mimo powyższego zastrzeżenia, lub gdy takowe wcale nie miało miejsca, w ostanim dzierżawy roku uprawa była tak niedbała i licha, że ztąd niezawodnie strata dla dziedzica wyniknąć musi, wtedy, zawsze lepiéj jest rzecz tę załatwić przez polubownych i rzetelnych biegłych, aniżeli puszczać się w processa. Z resztą, wszakże i w tym ostatnim, ze wszystkich najgorszym przypadku, nie sędzia, bo zwykle się na tém nie zna, rzecz

rostrzyga, ale raczéj, zaprzestaje na opinii biegłych; — a więc, nie jestże rzeczą prostszą od razu ich użyć? Nadzwyczajnie podobny przypadek ułatwa, zamieszczanie w kontrakcie warunku: iż w razie złéj uprawy ziemi, i złych zasiewów w ostatnim roku, bądź to rozważnie, lub przez niedbalstwo dzierżawy nastąpionych, dzierżawca poddaje się dobrowolnie pewnemu wynagrodzeniu, przez biegłych, obustronnie wyznaczonych, ustanowionemu; które przecież nie może być niższe nad 10, a wyższe nad 30 proc. rocznéj dzierżawnéj kwoty.

Co się tyczy oddawania budowli, jeden jest tylko środek zabezpieczenia się przeciw ich zniszczeniu; to jest: dokładny ich opis przy oddawaniu dzierżawcy possessyi, i podług tegoż odpisu skrupulatny odbiór.

Zwykle dzierżawca bywa z obowiązany pokrywać rocznie pewną powierzchnie dachów; a mianowicie 24tą część dachów dachówkowych, a 20tą słomianych.

Nowych budynków dzierżawca żądać nie może w ciągu swéj dzierżawy, jeżeli przy kontrakcie nie nastąpiła w téj mierze stosowna umowa.

Wszelkie uszkodzenia budynków przez ogień lub burze ponosi dziedzic, i winien je naprawić w najkrótszym ile być może czasie; do czego dzierżawca winien dodać fur pod potrzebne do reperacyi materyały; jednakowoż, nie na dalszą od miejsca, jak 2 milową odległość. Co do szkód przez pożar poczynionych, dostawienie fur o których mowa, tylko w tym razie ma miéć miejsce, gdy takowych kassa ogniowa niewynagradza.

W ogólności, z własnego, wieloletniego doświadczenia, nie radzę obarczać dzierżawcy zbyt uciążliwemi warunkami pod względem utrzymywania budynków gospodarskich; bo *najprzód*, zwykle wiele sobie dzierżawca liczy na takowe wydatki, *powtóre*, w rzadkich przypadkach czyni zadosyć przyjętym warunkom.

Livonius.

Wychów zwierząt domowych.

Objaśnienie używanych dotąd wyrazów technicznych, oznaczających różne własności owiec, runa i wełny.

(Dokończenie).

Kosmki wyrównane (Gleichstnädig) są wtenczas, gdy wszystkie równie są wysokie; nie zaś, jak się to częstokroć trafia, na niektórych częściach ciała, a nawet obok siebie, różnéj wysokości.

Kształt zewnętrzny kosmków, oraz ich położenie na skórze, są bardzo różne.

Kosmki małe. Im wełna cieńsza, tém kosmki są mniejsze; to jest, średnica ich grubości jest mniejsza.

Kosmki zamknięte, *tępę*, *okrągłe* (Geschlossen, Stumpf, Rund.) Skoro kosmki tworzą równą i gładką powierzchnię runa, wtedy nazywają się *zamknięte*; *tępe*, gdy ich wierzch tworzy równę płaszczynę; *okrągłe*, gdy wierzchołek jest zaokrąglony, wypukły.

Kosmki szérokie, *wielkie*, *pełne* (breit, gross, voll, voll gewachsen). Skoro kosmek ma wielką średnicę, a powierzchnia onegoż kształt sześcścienny, kostkowaty, (wirfelförmig), nazywa się széroki, albo wielki lub téż pełny.

Kosmki kalarepowe, *rzepakowe*, *kształtu igły* (Blumenkohl-stapel, Rappssaat-stapel, Nähnadel-stapel). Kosmki małe, w górze zamknięte i zaokrąglone, nazywają się *kalarepowemi*, od kształtu téj rośliny. Skoro zaś pojedyncze pasemka, z których tworzy się kosmek, niepołączają się z sobą w górze, lecz raczéj przedstawiają powierzchnię jakby z małych ziarnek złożoną, wtedy taki kosmek nazwano *zasiewem rzepakowym*? (Raapssaat-stapel). Jeżeli zaś główki rzeczonych pasmek są mniejsze od ziarn rzepaku, a przytém kończaste,

wówczas kosmek nazywa się igłowaty (Nähnadelstapel).

Kosmki otwarte, próżne, nabrzmiałe (Offen. Hohl. Geschwollen). Kosmki, których wierzchołki nie są ściśnione, czyli zamknięte, nazywają się otwarte. Często kosmek w górze jest zamknięty, a ku skórze próżny; ma to miejsce wtenczas, gdy zaraz po strzyży owce są obficie karmione, a później głód cierpią.

Kosmki zgrzebne czyli *pakułowate, mechowate.* (Wergich. Moosig), tak się nazywają kosmki, których wierzchołki nie mają równéj powierzchni, (nie są zamknięte), lecz raczéj pojedyncze włosy z nich wystawają.

Kosmki powikłane, nieklarowne. (Verworren. Unklaar). Kiedy pasemka włosów, kosmek stanowiące, leżą nieregularnie jedne obok drugich czyli krzyżują się w kosmku, lub przechodzą do obok stojących, kosmek, czyli będąca w nim wełna, nazywa się powikłaną, nieklarowną.

Kosmki ulotne (Flüchtig), są te, w których pasemka nie są mocno skupione, lecz raczéj mniéj więcéj oddalone od siebie.

Kosmki kończaste. (Spitzige stapel). Kiedy pasemka są nie jednostajnéj długości, a przytem ich wierzchołki zakończają się nierówno, wtedy kosmek nazywa się kończasty.

Kosmki skręcone. (Gedreeter Stapel) są te, których wierzchołki pasemków są pokręcone.

Kosmki tasiemkowate (Bandförmige stapel). Kiedy pasemka w kosmku, lub same kosmki nie są z sobą połączone, lecz raczéj od samego spodu do góry pojedyńczo stoją, wtedy nazywamy je tasiemkowatemi, z powodu podobieństwa jakie ma takowa wełna do wąskich tasiemek.

4. O własnościach wełny w ogólności.

W ogólności, wełna dzieli się na wełnę *sukienniczą*, do *czesania* czyli *czesną* (kammewolle) i *ordynarynną* czyli *krajową* (kluftwolle?).

Wełna sukiennicza. Dobra sukiennicza wełna winna być krótka, cienka, skarbikowana, bardzo sprężysta, posiadać w wysokim stopniu siłę stępowania się (Krimpkraft), oraz dobrze się folować: tylko taka wełna daje sukna nabite, mocne i cienkie.

Wełna czesna. Długość dwucalowa jest tu dostateczną, większa długość, np. trzy cale i więcéj, ztąd nie jest przydatną, iż w tym razie wierzchnie końce włosów zwykle są grubsze od niższych. Natomiast główną własnością wełny do czesania jest: gładkość (niekarbikowatość) i siła włosa. Wełna bowiem słaba, lub skarbikowana, wiele daje z grzebła czyli pakuł wełnianych.

Wełna ordynarynna, czyli *krajowa.* Tak się nazywa wełna gruba, niepoprawna, jaką wydają owce domowe w każdym kraju. Po większéj części służy ona tylko na pończochy i grubę wełniane wyroby.

Wełna krepowa. Od niedawnego czasu nazywają wełną *krepową*, tę, któréj karbiki włosów tak są drobne, i delikatne, że ich kształt poniekąd niknie i wełna staje się podobną do krepy. Zwykle pokrywa się białym potem i rośnie nader gęsto.

Charakter wełny. Przez ten wyraz rozumiemy nie tylko połączenie większéj lub mniejszéj liczby tych własności, które, podług miejscowości i innych okoliczności pragniemy w wełnie posiadać, lecz nadto i różne kształty włosów wełny, skutkiem klimatu, sposobu hodowania, karmienia zimowego i letniego, utworzone. Tak np. mamy charakter wełny: *normalny*, *krepowy*, *karbikowaty*, *gładki*, *sprzędzony*, *podobny do lnu*; daléj: posiadamy slązki charakter wełny, saski, czeski, meklemburski, angielski, francuzki i t. p.

Slązki charakter wełny. Ma następujące znamiona: kosmek więcéj kończasty niż tępy, krótki i zamknięty, wysoki stopień miękkości; przeciwnie wełna Saska odznacza się: kosmkim tępym, obok wielkiéj delikatności i cienkości; i t. p. Tak więc, poniekąd wszystkie wełny mają pewien charakter po którym biegły handlarz wełną poznaje od razu kraj z którego pochodzi; a który to charakter zwykle się zmienia, gdy owce do innego kraju przeniesione zostaną. Np. skoro owce slązkie pa-

są się na bujnych pastwiskach konicznynych w Memlemkburskiem, wkrótce ich wełna traci *charakter śląski*, staje się dłuższą, nieco grubszą, tłustszą, mniéj delikatną, ale natomiast mocniejszą.

Natura wełny. Wyrazy: *natura* i *charakter* wełny, bardzo często bywają używane za jednobrzmiące. Tymczasem, wyraz *natura* oznacza tylko *stan chwilowy wełny*; podług tego, charakter wełny może miéć *złą* i *dobrą* naturę. Wełna posiadająca najszlachetniejsze własności, może miéć złą naturę jako przedmiot handlu; np. być ostrą, szorstką w dotknieniu, w skutek złego utrzymywania owiec, lub złego ich mycia. I przeciwnie, wełna z mięszańców może miéć dobrą naturę, gdy jest dobrze wypraną, gdy jest miękką, delikatną w dotknięciu a przytem mocną.

Z resztą, co do tych dwóch wyrazów *natura* i *charakter wełny*, nienależy się ściśle przywiązywać do wyrazów wielu handlujących wełną. Często bowiem słyszymy ich mówiących: «*Ta wełna ma złą naturę; a ta nie ma dobrego charakteru*;» a tymczasem, sami nie wiedzą co przez to wyrażają.

Wełna wysokoszlachetna i szlachetna. (Hochedel, edel.). Wełna połączająca w sobie najcelniejsze własności, a mianowicie: *cienkość*, *wyrównanie i miękkość obok mocy*, służy na najlepsze wyroby, i dla tego nazywa się szlachetną, lub wysoko-szlachetną. Miękkość czyli jedwabność wełny, pochodzi jedynie od sposobu hodowania i natury roślin delikatnych jakiemi się owce żywią. Przeciwnemi tejże własności są: surowość, (barsch) szorstkość, sztywność, suchość. Są także wełny miękkie, puchowate (flaumige), wątłe i kruche, które będąc zbyt słabe na wyroby, niezdatne są dla fabrykantów, a niekorzystne producentom, gdyż zbyt mało ważą i w niższéj są cenie.

Wełna z odstępami, z głodniała i chorobliwa. (Knick oder absatz wolle, hungrige u. krankewolle). Z braku paszy powstaje we włosie wełny odstęp, czyli kolanko, o wiele cieńsze i słabsze od poprzedniego miejsca; ma to także miejsce gdy nagle pasza się zwiększa, oraz w razie słabości zdrowia. Wełna posiadająca takowe ustępy nazywa się *zgłodniałą* a w wyższym stopniu *chorobliwą*. Wyroby z niéj są słabe, gdyż w miejscach odstępów z łatwością się rozdzierają. Wszakże im częściéj następuje nagła zmiana paszy, a następnie więcéj się tworzy ustępów, tém też wełna jest gorszą.

Tłustość wełny czyli *pot tłusty*. Substancya olejna, którą wełna mniéj więcéj bywa napojoną, a którą nazywamy tłustością czyli potém tłustym wełny, służy do zabezpieczenia włosów wełny od szkodliwych wpływów: czyli do utrzymania ich w stanie normalnym. Ilość onéj zależy w części od rassy, w części od pielęgnowania i karmienia. Im pasza obfitsza, i większe w owczarni ciepło, tém więcéj powstaje w wełnie tłustości. Tłustość ta ma różny stopień rozpuszczalności; to jest, rozpuszcza się w wodzie z większą lub mniejszą łatwością. Skoro jest bardzo lepka i trudno rozpuszczalna, nazywa się *woskową* lub *smolaną*. (Wachs oder päch-artig).

Wełna tłusta, przepełniona tłustością. Wełna, skutkiem obfitego pokarmu przepełniona tłustością, nazywa się *tłustą*; w wyższym zaś stopniu, *przepełniona tłustością*; ostatnia nazwa, służy jéj szczególniéj wtenczas, gdy tyle posiada tłustości, iż się trudno pierze, lub zwyczajnym sposobem wcale jéj nie można wyprać. Wełnę tłustą, nawet po należytem wypraniu, można poznać, gdyż jéj karbikowatość, skutkiem obfitéj paszy, jest większa a włos grubszy.

Wełna sucha, słomiasta, drzewna, szklista, obumarła, do lnu podobna. (Trocken, strohig, holzig, glasig, todt, flachsig). Przy niedostatku potu tłustego, stan wełny oznacza się najwyraźniéj i najdobitniéj, przez wyrazy wyżéj wymienione.

Różne odcienia wełny wypranéj na owcach wyrażają się przez następujące wyrazy: *lśniąco czysta* (blanck), *czysta*, *brudnawa*, *źle wymyta*.

5. Własności włosa wełny.

Włos wełny. Wiadomo co się rozumie przez włos wełny. Wielu, w miejsce tego wyrazu, używa nazwy *nitka* wełniana (wollfaden), ponieważ włos

wełny i *wełna włosiana*, oznaczają pewien rodzaj wady wełny.

Wyższy koniec włosa wełny nazywa się wierzchołkiem, niższy korzeniem.

Karbiki czyli *łuczki włosa* (Bögen, kraüselungen). Zagęcia, jakie w różnych kształtach na włosach wełny postrzegamy, nazywają się *karbikami, łuczkami*. Włosy *najcieńsze* posiadają ich do 36 na jednym celu naturalnéj długości włosa.

Jeżeli też karbiki mocno są wydatne i formują więcéj niż półkola, nazywają się wysokiemi, a wełna znaczkowaną (markirt). Jeżeli zaś są podobne do zagieć (oczek) wyporek z wyrobów igliczkowych, wtenczas wełna nazywa się *oczkowatą* czyli *wyporkowatą* (maschenartig).

Włosy sprzędzone, skręcone czyli *nitkowate*. (Zwirnhaaren). Skoro włosy tak mocno z sobą się łączą, że pasemka wełny podobne są do jednego włosa, wówczas nazywają się *lekką przędzą*. (Leichter zwirn); gdy wada ta w wyższym objawia się stopniu, włosy zowią się *zwarzone* (?) (Krellig); w najwyższym zaś stopniu, nazwano je *przędzą*. W tym stanie nieposiada wełna kosmków; jéj powierzchnia przedstawia się w małych guzełkach i dla tego nazwano ją *guzelkowatą* (Knöterich).

Włosy elegantskie, czyli *regularnie skarbikowane* (Elegant gewachsen; regelmässig gekrauselt), są te, których karbiki, od samego korzenia włosa aż do jego wierzchołka, są równéj wielkości i kształtu i formują regularne półkola, niechby były nieco mocniéj wydatne.

Płaskie karbiki (flache Bögen) nazywają się te, które nie są półkoliste. Jeżeli zaś mało są wydatne, włos taki nazywa się mniéj więcéj gładki czyli prosty.

Cienkość włosa. Przez cienkość włosa rozumie się mała średnica onegoż.

Włos wyrównany. Niewyrównany. Skoro wszystkie włosy, kosmek stanowiące są w średnicy mniéj więcéj sobie podobne wełna, taka nazywa się *wyrównaną. Niewyrównaną* jest zaś wtedy, gdy włosy są różnego kształtu i grubości.

Złe wierzchołki. Włos czysty. Gdy włos wełny grubszy jest ku wierzchołkowi, mówimy iż ma *zły wierzchołek*. Taki włos nazywają Niemcy *Untreue* (dosłownie *niewierny*); jeżeli zaś wierzchołek równie jest gruby jak inna część włosa, zowią go *treue* (wierny). *Włos czysty* (Reines Haar) jest ten, który nie ma żadnéj wady.

Sprężystość czyli *elastyczność. Nerw*. Elastycznym jest włos, który, bez zerwania da się rozciągnąć po za swą naturalną długość; a będąc puszczony, wraca zupełnie do téjże naturalnéj długości. Jeżeli zaś wraca do niéj *szybko* i *silnie*, ma *nerw*, czyli *moc*.

Giętkość, kruchość. (Geschmeidigheit. Sprödigheit). Własność włosa wełny zginania się za najlżejszym powiewem (dmuchnieniem), gdy go trzymamy przy jednym końcu w palcach, nazywa się *giętkością;* przeciwna zaś jéj własność, *kruchością;* objawia się ona częstokroć w włosach prostych, czyli gładkich.

Włosy wątłe, mdłe, kruche (Mattes, mürbes, Haar). Włosy nieposiadające *sprężystości*, nazywają się, wątłe, kruche.

Włosy kolące (Stichelhaare). *Psie lub kozie włosy*. Włosy kolące są to te białe, kruche, łóżne włoski, które czasami trafiają się w kosmkach run poprawnych. Włosy zaś *psie* lub *kozie*, są grube, gładkie, proste, i mocno trzymają się skóry.

Nadwłosy (Ueberhaare), tak się nazywają włosy, które łączą czyli wiążą z sobą kosmki, skoro ich wierzchołki sterczą po nad powierzchnią runa, czynią ją nie równą, czyli, właściwie mówiąc, *kosmatą*.

Włosy połyskowne (Glantzhaare). Na szyi owiec znajdują się czasami włosy błyszczące, *połyskowne*, do surowego jedwabiu podobne, które w miarę uszlachetniania giną.

Wiadomości krajowe.

Kommissya Rządowa Spraw Wewnętrznych i Duchownych.

Uwiadamia, że targ główny na wełnę, z mocy postanowienia Namiestnika Królewskiego z d. 14 maja 1822 roku w Warszawie rozpocznie się, jak lat zeszłych, w d. 3 (15) czerwca r. b. i trwać będzie dni cztéry.

Wagi i pomosty na dni trzy przed rozpoczęciem targu urządzone będą.

Deputacya Jarmarczna w tymże czasie czynności swoje rozpocznie i ułatwienia tak producentom, jak i kupującym zapewnić będzie się starała.

Wełna na targ przywieziona powinna być opatrzona w świadectwo miejscowego pochodzenia, że jest krajową, że pochodzi z owiec zdrowych i z miejsca, w którem nie istniała zaraza, ani na owce, ani na bydło, lub przeciwnie, i takowe oddawane będzie officyalistom Miejskim do ekspedycyi wełny wyznaczonym w rogatkach; nadto, w celu dokładniejszego z kontrollowania ilości przywiezionéj wełny krajowéj, wyrażoną być ma w takowém ilość wełny na targ wiezionéj na centnary i funty, licząc sto funtów na centnar.

Swiadectwa powyższe wydawane być winny na papierze stemplowym ceny kop. sr. $7\frac{1}{2}$ przez Wójtów Gmin lub Burmistrzów, za ich podpisami i przy wyciśnięciu pieczęci urzędowéj, pod odpowiedzialnością za ich rzetelność.

Zapewnionem nadto zostaje, aby wełna bez odprowadzenia do komory, zaraz na rogatkach ekspedyowaną była. Lecz zarazem prowadzący wełnę zechcą przy ekspedycyi takowéj na rogatkach wskazywać miejsce gdzie taż wełna do sprawdzenia wagi ma być od rogatek przez konwojującego strażnika przystawioną.

Gdy, jak wiadomo, wełna w kraju produkowana stanowi jeden z najważniejszych produktów handlu wywozowego, przezto zwraca się uwagę właścicieli owczarń na staranne mycie owiec, klassyfikowanie ich przed strzyżą i pakowanie wełny ostrożnie, bez targania run, w wantuchy nie przenoszące trzynastu kamieni, jako wielkości w handlu pospolicie używanéj, mianowicie też nie należy mięszać z wełną ze zdrowych owiec strzyżoną, wełnę opadłą lub oskubaną.

Nadto, wantuchy nie powinny być łatane ani szyte na zewnątrz, gdyż to wznieca obawę przy wychodzie za granicę, czyli wełna w drodze nie była przepakowaną lub inną z niezdrowych owiec zastąpioną. Wiadomo zaś, że od zachowania powyższych uwag zależą korzyści lub straty producentów i powiększenie corocznie konkurencyi lub odstręczenia nabywców.

Program wyścigów konnych i wystawy zwierząt gospodarskich w Królestwie Polskiém w roku 1845.

Zgodnie z przepisami ustawy Towarzystwa Wyścigów Konnych i Wystawy Zwierząt Gospodarskich, odbędą się gonitwy i wystawa w dniach 1 (13), 3 (15) i 4 (16) czerwca. Czas rozpoczęcia widowisk przez afisze i obwieszczenia w pismach wskazanym zostanie. Podobnie jak w latach upłynionych, wystawa poprzedzi gonitwy, i odbędzie się 1 (13) czerwca, a wyścigi konne nastąpią w dniu 3 (15) i 4 (16) t. m.

Miejsce na wystawę zwierząt gospodarskich, tak samo jak w roku zeszłym, przeznaczone jest na placu przy ulicy Nalewki naprzeciw ogrodu zwanego Krasińskich, a dla wyścigów za rogatkami Mokotowskiemi.

A. Wystawa zwierząt gospodarskich.

Dnia 1 (13) czerwca.

Do ubiegania się o nagrody wyznaczone na wystawę zwierząt, przyjęte będą: 1) Ogiery i Klacze rodne, mające wieku lat 4 do 8. 2) Buhaje od $1\frac{1}{2}$ do 5 lat; Krowy dopiéro po piérwszem ocieleniu. 3) Tryki i Owce od lat 2 do 5. 4) By-

dło karmne, jako to: woły, skopy, wieprze i maciory. Zwierzęta użytkowe wychowane tylko przez właścicieli je przedstawiających; bydło zaś rogate opasowe, lub inne zwierzęta karmne, wyłącznie przez obywateli i innych gospodarzy wiejskich, w ich własnych gospodarstwach utuczone, przyjęte będą.

Nagrody za wierzęta celujące są następujące:

a) *Za konie*: Za najpiękniéjszego ogiera krwi czystéj w kraju zrodzonego i wychowanego r.s. 100. Za ogiera rodu poprawnego r.s. 60. Za ogiera rodu poprawnego, najwięcéj do poprzedzającego zbliżonego r. s. 30. Za klacz krwi czystéj r. s. 60. Za klacz poprawną ze źrebięciem r. s. 45. Za klacz stadną poprawną r. s. 15. *Uwaga*. Przez krew czystą rozumie się bezpośrednie pochodzenie z rassy arabskiéj, lub téż z powstałéj z téj ostatniéj czystéj rassy angielskiéj (vollblut).

b) *Za bydło rogate*: Za najlepszego buhaja stadnego do lat 3 r. s. 45. Za najlepszą krowę dojną r. s. 20. Za krowę z cielęciem najwięcéj zbliżoną do poprzedniéj r. s. 15.

c) *Za owce*: Za tryka, najcieńszą, najbardziéj nabitą i wyrównaną wełnę mającego r. s. 30. Za tryka drugiego z najbliższemi zaletami, r. s. 20. Za tryka trzeciego między innemi celującego r. s. 15. Za maciorkę najlepszą z powyższemi zaletami r. s. 15. Za maciorkę drugą po niéj odznaczającą się r. s. 10.

d) *Za inne zwierzęta*: Za świnie lub inne celujące zwierzęta, do podziału wedle uznania sędziów, r. s. 30.

e) *Za zwierzęta karmne*: Za najcięższego wołu karmnego r. s. 15. Za najcięższego wieprza r. s. 10. Za skopa karmnego r. s. 5.

Waga najmniejsza dla zwierząt tucznych oznacza się: dla wołu funtów 1,500, dla wieprza f. 500; dla skopu funt. 130.

Według art. 140 ustawy, zwierzęta celujące na wystawie, przeprowadzone być mają przez plac wyścigowy, po odbytych gonitwach i tam właściciele onych wręczone mieć będą przyznane nagrody. Chcący podać zwierzę gospodarskie do popisu na wystawie, winien się zgłosić na piśmie do Dyrekcyi Wiścigów w czasie od dnia 8 (20) mają do dnia 29 maja (10 czerwca) r. b., z opisaniem jego pochodzenia, wieku, wzrostu, maści odmian, z domieszczeniem objaśnienia, do jakiego celu lub gospodarskiego użytku, chów przedstawić się mającego zwierzęcia był skierowany. Prócz tego, przedstawiający zwierzę do popisu, powinien złożyć świadectwo pochodzenia, udzielone przez Władze miejscową, poświadczone przez dwóch sąsiednich obywateli, o ile można stowarzyszonych, i przez właściwego Naczelnika Powiatu stwierdzone; wykazujące imię i nazwisko przedstawiającego, jego stan i miejsce zamieszkania, opisanie szczegółowe zwierzęcia, jego nazwę, jeżeli ma nadaną, tudzież okoliczności, pochodzenie usprawiedliwiające. Dla udowodnienia zaś ulepszonego rodu koni po ogierach Stada Rządowego w Janowie, kwit sznurowy z kontrolli stanowienia jest dostatecznym.

B. *Wyścigi konne.*

Dnia 3 (15) czerwca o godzinie 5 po południu.

Konie rassowe.

1. *Nagroda Towarzystwa r. s.* 450. Konie zrodzone w Królestwie Polskiém, nie starsze nad lat ośm—wałachy wyłączone—bieg bez przeszkód werst $1\frac{1}{2}$ zwycięztwo podwójne.—Obciążenie ogierów: 3-letnie funtów 110, 4-letnie funt. 128, 5-letnie funt. 150, 6-letnie i starsze 160; klacze o pięć funtów mniéj. Waga większa dozwolona.

2. *Nagroda Rządowa*: Puhar srebrny wartości r. s. 450. Konie zrodzone w królestwie, nie starsze nad lat 6, wałachy wyłączone—zwycięztwo pojedyncze—bieg bez przeszkód werst 2, obciążenie konia jak wyżéj.

3. *Nagroda Towarzystwa* r. s. 300. Konie krwi czystéj wszystkich krajów, bez różnicy wieku.—Bieg bez przeszkód werst $1\frac{1}{2}$—zwycięztwo podwójne—stawka czerwonych złotych 10, w połowie dla drugiego konia, jeżeli ten jednocześnie z dojściem do mety konia wygrywającego nagrodę, słup odstępowy przebiegnie. Wałachy wyłączone. Obciążenie ogierów: 3-letnie funtów 120, 4-letnie funt. 140, 5-letnie funt. 155, 6-letnie i starsze 165; klacze o 5 funtów mniéj.

(*Dokończenie nastąpi*).

edaktor N. Kurowski. — Główny Kantor na Podwalu Nr. 521/2 *na przeciw domu Tow. Kredytowego.*